

lede med en revolver i lommen (s. 131). Udtalelser i samme retning afvises med, at det blot var kyniske ord i depressive stunder (s. 353)! Forf., der i høj grad kommer ind på de polske forudsætninger for føderalisme-ideer, har ikke set, at der også var en sammenhæng med den internationale situations krav om folkenes selvbestemmelsesret. Selv Tyskland måtte i løbet af første verdenskrig ændre sin sprogbrug og betegne annektion som autonomi.

Forf. kunne således have været mere kritisk over for sin »helt« uden af den grund at havne i den modsatte groft (som Lewandowski). Han kunne også have brugt Piłsudski Arkivet bedre, f. eks. belyses Piłsudskis moderate holdning angående krav i Østgalizien helt klart, så forf.s mange forbehold og anvendelse af senere og tvivlsomme kilder er overflødige (s. 119, s. 245–246).

Kay Lundgreen-Nielsen

Harald von Riekhoff: German-Polish Relations, 1918–1933. Baltimore & London. Johns Hopkins Press, 1971. 421 s. £ 7,15 (\$ 15).

På et tidspunkt hvor det politiske forhold mellem Polen og Vesttyskland begyndte at antage mere normale former, udkom forf.s bog, der handler om en fase i de polsk-tyske relationer, der ligesom tiden efter 1949 var kendetegnet af et meget anspændt forhold. Forf. der er uddannet i "political science" i Yale og nu virker i Canada, har skrevet en meget grundig bog på basis af tysk, polsk, engelsk og amerikansk materiale. Hovedvægten ligger dog på de tyske kilder, hvilket ofte giver bogen en skævhed i fremstillingen og især et spinkelt og diskutabelt grundlag for bedømmelsen af den polske politik. Forf. viser – som Kimmich i dennes bog fra 1968 om den tyske politik og Danzig, se Hist. Tidsskr. 12. række, Bd. V. H. 2, s. 558 f. – hvorledes Weimarrepublikkens udenrigspolitik systematisk fastholdt en politik, der gik ud på en revision af Versaillestraktatens bestemmelser om den tyske østgrænse. Vi føres igennem mange og lange forhandlinger, snart om handel, snart om minoritetsforhold, optantproblemer, spørgsmål om afvikling af tysk ejendom i Polen m.v., alt sammen ting, der udgjorde den diplomatiske dagligdag i det polsk-tyske forhold, men forf. har – måske skolet hertil ved sin uddannelse? – en god evne til at runde den detaljerede skildring af med små prægnante konklusioner, således at hovedlinjen ikke går tabt.

Hovedsynspunktet er, at den tyske politik i dette tidsrum og i dette problem var negativ, blind og fyldt med illusioner om muligheden for virkeliggørelse. Ethvert forsøg på et bedre forhold, bl.a. med grundlag i aftaler på en række mindre, »upolitiske« felter, blev ødelagt, fordi den tyske udenrigsledelse aldrig opgav det overordnede mål, der hed revision af østgrænsen, selv om den måtte erkende, at det ikke kunne opnås uden brug af magt – som Tyskland ikke havde på dette tidspunkt. Forf. karakteriserer denne politik som en Don Quixote-politik under de givne internationale forhold i 1920'erne. Der ved kommer han i modsætning til Chr. Höljte: Die Weimarer Republik und das Ostlocarno-Problem, 1910–34. Würzburg, 1958, der retter sin kritik mod England og Frankrig, der ikke i tide forstod at give indrømmelser i øst til G.

Stresemann. Rickhoff analyserer derimod kritisk den tyske politik og når til, at hovedårsagen til det dårlige forhold mellem de to stater ved periodens slutning lå hos Tyskland. Han fremhæver til sidst med rette den psykologiske faktor uden hvilken megen tysk politik i forhold til Polen ikke forstås, nemlig at tyskerne havde meget svært ved at acceptere afståelser til et folk, som de stort set betragtede som laverestående. Den generelle tyske foragt for polsk kultur førte også til en meget lav vurdering af Polen som en mulig partner. Afgørende for forf. er det at vise, at den tyske politik, herunder Stresemanns, spillede fallit, fordi den satsede på alt eller intet – og derfor ikke fik noget, idet den polske afvisning af en revision i de afgørende kriser blev bakket op af England og Frankrig. Tysklands forsøg på økonomisk og finansielt at komme Polen til livs mislykkedes af samme grund. Handelskrigen, der startede i 1925, var fra tysk side en uovervejede blanding af kortsigtede og langsigtede økonomiske og politiske mål, hvis resultat blev det modsatte af det tilsigtede, nemlig øget polsk uafhængighed af Tyskland økonomisk set. Særlig interessant er skildringen af den tyske ambassadør Rauschers virke, der som en jovial Schwaber kunne tilfredsstille Piłsudskis kendte behov for at have lystige mennesker om sig, og som ønskede en polsk-tysk forståelse ud fra en tysk egeninteresse, idet han mente dette ville fremme et bedre forhold mellem Frankrig og Tyskland. Hans afløser, H. Moltke, fra 1930 var derimod i næsten alt hans modsætning, præget af gammel-konservativ ånd og af den tysk-russiske skole i tysk politik.

Kay Lundgreen-Nielsen

Horst Günther Linke: Deutsch-sowjetische Beziehungen bis Rapallo. Abhandlungen des Bundesinstituts für ostwissenschaftliche und internationale Studien, Band XXII. Köln, Verlag Wissenschaft und Politik, 1972. 295 s.

Ligesom begrebet »München« er begrebet »Rapallo« i stand til hos mange at vække en række forestillinger om forræderi, skumle sammensværgelser og ond-sindede anslag. »Rapallo« er således for mange ensbetydende med Tysklands forræderi over for den vestlige verden og indgåelse af hemmelige aftaler med Sovjetrusland, en art forspil til Hitler-Stalin pagten af 1939. Til trods for, at i hvert fald den ene parts, Tysklands, aktmateriale om Rapallo-traktaten og dens forhistorie har været tilgængeligt for offentligheden i snart mange år, og til trods for, at det for længst er blevet fastslået, at der var tale om noget langt mere udramatisk (en fredstraktat til erstatning for den af Tyskland dikterede Brest-Litovsk traktat), er det stadig en udbredt opfattelse, at Rapallo-overenskomsten var garneret med hemmelige militæraftaler o. l., en opfattelse der ikke mindst holder sig takket være massemediernes ukendskab til de sidste 15–20 års forskning.

For så vidt er der altså stadig behov for endnu engang at få disse sagforhold gennemgået, således som det sker i den foreliggende og hidtil nyeste undersøgelse af emnet. Hertil kommer, at det kildegrundlag, Linke har kunnet anvende, er det hidtil mest omfattende: foruden et stort tysk, utrykt materiale har forf. også anvendt det efterhånden ret omfattende sovjetiske, trykte mate-